

Johann van den Noort, de 'Da Vinci' uit Kampen

1767 woorden

Auteur: Peter Heerema (Locus)
11 december 2017

Beeldend kunstenaar, prijswinnend uitvinder en succesvol ondernemer Johann van den Noort wordt vaak vergeleken met de beroemde Leonardo da Vinci. Zelf is hij daar te bescheiden voor, hij vindt het hooguit een geuzennaam. Op eigen kracht heeft hij zijn talenten ontwikkeld en benut. Hoewel hij nu zevenzeventig is, denkt hij nog lang niet aan stoppen. Hij ziet het als zijn roeping om de wereld een beetje beter, veiliger en mooier te maken. Wie is deze man en wat beweegt hem om te blijven schetsen en schilderen?

We spreken Johann van den Noort bij hem thuis in Kampen. Hij woont in een rustige woonwijk en we zitten aan de keukentafel. Halverwege ons gesprek loopt hij naar zijn atelier en komt terug met zijn eerste schets van een zelfsluitende waterkering. Trots toont hij een rudimentaire technische tekening op 1 A-viertje. 'Kijk', zegt hij, 'dit idee had ik binnen een kwartier op papier staan. Ik kon 's nachts niet slapen, omdat ik lag te piekeren over een alternatieve manier om de dijk langs de IJssel te verhogen om het stijgende water tegen te houden.' Hij spreekt over februari 1995. Toen dreigde Kampen onder water te lopen vanwege het hoge waterpeil van de IJssel. De genie uit Wezep was al uitgerukt om de dijk met zandzakken te versterken en Johann vond dat maar een ouderwetse oplossing. Al het zand zou bovendien bij een dijkdoorbraak wegstromen. Hij bedacht toen een simpel idee voor een dijk met een betonnen bak met inlaat en drijvende keerwand, die door het stijgende water vanzelf omhoog zou komen. De Wet van Archimedes in de praktijk gebracht. Noch de gemeente, noch het waterschap waren toen echter te vermurwen om zijn creatieve vinding te gebruiken. Jaren later is zijn idee op tal van plekken in de wereld toegepast en heeft hij voor zijn vindingen diverse internationale prijzen ontvangen.

Tekenen is voor hem de basis

Het begint allemaal in Kampen. Op de lagere school is hij het domste jongetje van de klas, want hij heeft moeite met lezen en taal. Dyslexie dus. 'Als ik een dictee moest maken op school, maakte ik meer fouten dan er woorden in stonden', zegt hij. Hij is maar in één ding goed en dat is tekenen. Daarin is hij de beste van de klas. 'Ik denk dat dat eigenlijk de basis is geweest van mij hele leven', zegt hij. Hij tekent vaak en graag en brengt als kind vele woensdagmiddagen door op het atelier van een kunstschilder in de buurt waar hij woont. Na de lagere school kan hij niet naar de HBS, maar wel naar de MTS en volgt hij het autotechnisch onderwijs. Een praktijkjaar brengt hij door in Amsterdam, waar hij in de avonduren de kunstacademie bezoekt om zich verder te bekwamen in het tekenen en schilderen. Na het vervullen van zijn militaire dienstplicht, vertrekt hij naar Engeland om daar de taal te leren en verder te komen. In Londen werkt hij in een showroom van Ford in Regency Street vlakbij Piccadilly Circus, een prachtige tijd. Het garagebedrijf is hem niet vreemd, want zijn vader runt in Kampen de Fordgarage. Na tien jaar weggeweest te zijn uit Kampen, komt hij in 1967 terug, neemt op een gegeven moment het bedrijf over en geeft hij er gedurende zo'n 33 jaar leiding aan. In 1979 verplaatst hij het bedrijf van de Oudestraat in Kampen ('waar nu de HEMA zit'), naar de Nijverheidstraat, waar een nieuw pand wordt gebouwd naar een ontwerp, dat hij op één avond op papier had gezet. 'Eigenlijk heeft de architect maar weinig veranderd aan mijn schets', zegt hij.

Ieder kunstwerk is een uitvinding en omgekeerd

Al die jaren is hij blijven tekenen en schilderen. Zijn werk verkocht zichzelf. Hij verandert ook van stijl. Het maken van realistische watergezichten en landschappen wordt hem teveel een ambacht, hij kan zijn creativiteit veel meer kwijt in abstract werk. Sinds die tijd maakt hij minimaal zo'n 150 werken

per jaar. 'Ik heb eigenlijk geen idee, maar ik denk dat ik wel zo'n 6000 werken heb gemaakt.' Centraal in deze ontwikkeling staat zijn notie van creativiteit en het willen oplossen van problemen. Elk leeg doek is een probleem dat vraagt om een oplossing. Zo is hij eigenlijk ook 'in de uitvindingen' gekomen. Voor hem is ieder kunstwerk een uitvinding en elke uitvinding een kunstwerk. Dat gold al zo tijdens de overstromingsdreiging in 1995. Een consortium van bedrijven is toen met zijn vinding van de flexibele waterkering aan de slag gegaan. Bij proeven in een zwembad in Hasselt bleek het allemaal niet zo eenvoudig te zijn als hij getekend had, maar na twee jaar experimenteren was er een goed product. 'Van over de hele wereld kwam men kijken, maar het waterschap hier vond het maar niets en de gemeente wilde aanvankelijk zelfs een muur op de kade bouwen, waar heel Kampen tegen was. Men koos toen voor de oplossing van keringsschotten in zo'n 150 doorgangen van stad naar kade en jaarlijkse trainingen van zo'n 200 man personeel om die schotten dicht te zetten, wat veel meer geld kost en heeft gekost dan mijn vinding', zegt Johann.

Zelfsluitende kering is wereldwijd zeer succesvol

Hij blijft dan niet bij de pakken neerzitten, vindt een fabriek in het buitenland die de kering maakt en verkoopt er tal van over de hele wereld. 'Het is de enige waterkering ter wereld die automatisch binnen 1 minuut sluit. In Australië beschermt de kering bijvoorbeeld parkeergarages onder hoogbouwflats, in Washington het Nationaal Archief en in Nederland sinds kort het Van Abbemuseum in Eindhoven.' Het mooie is dat door zijn vinding kwetsbare dijken niet meer hoeven te worden verhoogd en verbreed, zodat bijzondere landschappen intact kunnen blijven of kunnen worden hersteld. 'Maar het had ook goed gecombineerd kunnen worden met de nieuwe boulevard in Scheveningen en mijn kering kan ook toegepast worden bij het waterveilig maken van het Kampereiland en het Ganzendiep of in plaats van de geplande dijkverhogingen langs het Markermeer.' De waterkering is nu, na zo'n 25 jaar, het meest gevraagde en verkochte zelfsluitende waterkeringssysteem in de wereld, dat inmiddels vele steden, gebouwen en mensen beveiligd tegen overstromingen in alle continenten.

Mensen en economieën beschermen door tsunami barrier

De zelfsluitende waterkering is niet zijn enige grote uitvinding. Hij heeft ook een "twin wing tsunami-barrier" en een drijvend vliegveld uitgevonden. Allebei zijn ze nog niet gerealiseerd. Hij laat ons een schaalmodel van het principe van de tsunami barrier zien, in feite een dikke betonnen plaat op de zeebodem ver uit de kust met twee gigantische wanden. Die wings reageren eerst op de zeewaartse stroming (het zgn. golfdal, waarin de zee zich terugtrekt) en vervolgens op de retourstroming van het water richting kust. Veel steden op de wereld liggen in baaien die met zo'n barrier beschermd zouden kunnen worden. Voor Tokyo (met z'n 60 miljoen inwoners) is de tsunami barrier uitgewerkt in een plan. In vier jaar tijd zijn er bij de Technische Hogeschool in Heerlen zo'n tien studenten op afgestudeerd en al veel professoren hebben hem bezocht om het naadje van de kous te weten. Voor deze uitvinding heeft hij in 2012 in Amerika de Wall Street Innovation Award en in 2013 de Edison Award ontvangen.

Efficiënter ruimtegebruik op land door drijvend vliegveld op zee

Daarnaast studeerde hij samen met Royal Haskoning en de TU Delft op het ontwerp van een vliegveld in de Noordzee als alternatief voor Schiphol naar zijn ontwerp uit 2002. Het betreft een drijvend, stabiel betonnen bouwsel met een diameter van 250 meter en een platform van 600 meter breed en 3 kilometer lang, dat in de wind gedraaid kan worden opdat vliegtuigen er altijd kunnen landen. Een buis transporteert mensen en goederen naar en van het vasteland, zodat de afhandelingsfunctie van Schiphol intact kan blijven. Het plan is met veel enthousiasme ontvangen door de Tweede Kamer, de DG Luchtvaart en anderen. De grond van het huidige Schiphol zou verkocht kunnen worden als bouwgrond voor woningen en bedrijven, wat meer geld op zou leveren

dan het drijvende vliegveld zou gaan kosten. Alleen Schiphol zag de voordelen niet en dus is het plan tot op heden in een la bij het ministerie van Verkeer en Waterstaat blijven liggen.

Creativiteit leidt tot innovatie, niet subsidies

Moedeloos wordt hij er niet van, hij vindt zich te oud om zich er nog druk over te maken. Hij heeft ook nooit bij de overheid aangeklopt voor subsidies. Hij vindt dat te ingewikkeld en zonde van zijn tijd. Wel vindt hij – zeker met het oog op de arbeidsmarkt van de toekomst - dat in het curriculum van basisonderwijs tot en met universiteit veel meer aandacht moet komen voor het oefenen van creativiteit. ‘Het is hetzelfde als met muzikaliteit. Als je niet achter de piano gaat zitten en de hele dag oefent, dan komt er niks van terecht. Dat geldt ook voor creativiteit. Vroeger moesten we nog veel tekenen, maar dat is er tegenwoordig niet meer bij. Het is allemaal veel te vakgericht geworden en de kinderen leren geen creativiteit meer’, verzucht Johann, ‘terwijl ik het beschouw als één van de belangrijkste vakken, die er zijn.’ Een recent initiatief van hem om creatief potentieel beter te benutten, is het plan om werkloze kunstenaars in Kampen als ‘*creators*’ in te schakelen bij bedrijven in de stad. Gewoon een kwestie van het introduceren van *out of the box* denken en kijken wat er veranderd zou kunnen worden aan bestaande producten en productieprocessen. De gemeente Kampen is inmiddels zeer geïnteresseerd in dit idee van hem. ‘Want’, zegt hij, ‘creativiteit leidt tot innovatie en innovatie is de motor van de economie, niet het verstrekken van subsidies.’ Zijn advies: ‘ga tekenen, ga kijken, laat je gedachten vrij gaan, oefen en los de puzzel op. En trek je niets aan van het dedain wat je mogelijk ten deel valt.’

Ons gesprek nadert het einde. Johann van den Noort kan nog wel nog uren door met verhalen vertellen. Hij broedt onder andere nog op een idee voor stroomopwekking. In 2005 ontving hij voor zijn totale oeuvre de Koninklijke onderscheiding van Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. In 2014 ontving hij de erelegpenning in zilver van de gemeente Kampen. ‘Zo zie je maar’, zegt hij, ‘wat een autodidact met dyslexie kan bereiken.’ Hij ziet die legpenning niet als late genoegdoening, hij hoorde al eerder van lokale bestuurders de verzuchting ‘hadden we toen in 1995 maar’ Hij koestert toch wel stiekem een beetje de vergelijking met de grote Leonardo da Vinci. ‘Die heeft eigenlijk zelf niets gerealiseerd van wat hij op papier heeft gezet, maar ik wel.’